

Олена Локшина

Інститут педагогіки НАПН України

ORCID ID 00000-0001-5097-9171

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/075-086

ВІДКРИТА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ: СТРАТЕГІЯ РОЗБУДОВИ

Метою статті є огляд стратегічних орієнтирів розвитку відкритої освіти в ЄС. У статті підкреслено актуальність компаративного дослідження відкритої освіти в контексті інтенсифікації співробітництва між Україною та ЄС із розбудови інформаційного суспільства; проаналізовано трансформацію концепту відкритої освіти у світовому просторі; окреслено сучасні підходи до трактування феномену відкритої освіти в умовах цифрової революції і глобалізації; охарактеризовано позицію ЄС щодо відкритої освіти, розкрито характер ініціатив ЄС із розбудови відкритої освіти.

Ключові слова: відкрита освіта, відкриті освітні ресурси, цифрова освіта, Україна, ЄС, стратегія.

Постановка проблеми. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом остаточно затвердило інтеграцію України в європейський економічний та суспільний простори. Угодою передбачено зокрема інтенсифікацію співробітництва щодо розвитку інформаційного суспільства (Стаття 389). Співробітництво має на меті імплементацію національних стратегій інформаційного суспільства, розвиток всеохоплюючої нормативно-правової бази для електронних комунікацій та розширення участі України в дослідній діяльності ЄС у сфері ІКТ (Стаття 390) [15].

Законодавчу базу розбудови інформаційного суспільства в Україні визначають Закони України «Про національну програму інформатизації» (1998) [6], «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007) [7].

Стратегічні орієнтири розбудови інформаційного суспільства окреслено у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013). У Стратегії зазначено, що в той час, як національна інформаційна сфера перебуває у стані активного становлення, включення у глобальний світовий інформаційний простір, рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає потенціалу та можливостям України. За результатами міжнародних досліджень рейтинги України за окремими індексами, що стосуються впровадження ІКТ, становлять: індекс технологічної готовності 2011–2012 (WEF Technological Readiness Index) – 82 місце із 142 держав; індекс мережевої готовності 2011–2012 (WEF Networked Readiness Index) – 75 місце із 142 держав; готовність уряду (Government readiness) – 122 місце із 138 держав; використання урядом ІКТ (Government usage) – 75 місце із

138 держав; рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking) – 64 місце із 70 держав; індекс електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) – 68 місце із 193 держав [14].

І хоча наразі спостерігається певний прогрес – наприклад, відповідно до WEF Networked Readiness Index 2016, Україна за рівнем розвитку ІКТ року посіла 64 рейтингову позицію серед 139 країн світу [29] – Україна продовжує відставати від розвинених країн світу в розбудові інформаційного суспільства. Тому актуальним вбачається осмислення позитивного досвіду ЄС у цьому контексті і зокрема простору відкритої освіти в умовах євроінтеграційних устремлень України.

Аналіз актуальних досліджень. Актуальність проблеми інформаційно-комунікаційних технологій в освіті інтенсифікує наукові розвідки, які в Україні охоплюють багатовимірний спектр питань: комп'ютеризацію навчальних закладів, програмні засоби навчального призначення, дистанційне навчання, підготовку та перепідготовку кадрів із інформатики, комп'ютерно-орієнтовані системи навчання для людей із особливими потребами тощо. Проблемі відкритої освіти присвячено праці В. Бикова, Т. Вдовичин, О. Висоцької, О. Захарової, С. Здіорук, А. Іщенко, Л. Ляхоцької та ін. [1; 2; 3; 10; 16].

Напрацювання українських компаративістів у царині цифрової освіти зосереджено на розкритті інноваційних здобутків світової спільноти – глобальних освітніх мереж, віртуальних освітніх спільнот, інформаційної та медіа грамотності, D-інновацій, електронних освітніх ресурсів, хмарних сервісів тощо (О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Кравчина, І. Малицька, О. Овчарук, А. Сбруєва) [8; 9; 11; 12; 13; 17].

Відкрита освіта в компаративному баченні розглядається крізь призму термінології, генези становлення, сутнісних характеристик. Зокрема, М. Лешенко та А. Яцишин, аналізуючи генезу використання поняття «відкрита освіта» вітчизняними й зарубіжними вченими, наголошують, що відкрита освіта є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображає загальну тенденцію послідовного переходу освітніх процесів із одного стану в інший, формування визначального інформаційного і комунікаційного базису розвитку освіти [9].

О. Овчарук із посиланням на Б. Шуневич пише про розбіжності у трактуванні терміну «відкрита освіта» в Україні та зарубіжжі. Науковець підкреслює, що відкрита освіти на Заході розуміється як: можливість кожної людини отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану тощо; підтримка цієї можливості державою у вигляді різних пільг, стипендій; застосування новітніх технологій навчання. В Україні під цим терміном поки що розуміють першу частину вищезгаданого розуміння даного терміну на Заході [12].

О. Коржилова розкриває сутність відкритої освіти через такі ключові характеристики, як: доступність (можливість доступу до освіти різних соціальних груп); гнучкість (здатність слухачів навчатись у зручний час та у зручному місті); модульність (можливість сформувати індивідуальну навчальну програму, яка складається з набору незалежних курсів-модулів); паралельність (здійснення навчання одночасно з професійною діяльністю, без відриву від виробництва або іншого виду діяльності); економічність (економія витрат матеріальних, фінансових і людських ресурсів засобами використання технологій відкритої освіти); соціальна рівність (реалізація ідей соціальної рівності в освіті через отримання рівного доступу до її здобуття); інтернаціональність (можливість одержати освіту в навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, які проживають за кордоном); координованість (упровадження посади наставника-консультанта й уведення функції координатора навчального процесу) [8, 50].

Дана стаття є внеском у дослідження стану й тенденцій запровадження відкритої освіти в зарубіжжі. Метою статті є огляд стратегічних орієнтирів розвитку відкритої освіти в ЄС.

Методи дослідження. Для проведеного дослідження було використано комплекс методів, зокрема: метод термінологічного аналізу для розкриття сутності феномену відкритої освіти; методи аналізу, синтезу та узагальнення для вивчення нормативних і стратегічних документів ЄС щодо відкритої освіти, результатів досліджень науковців.

Джерельна база нашого дослідження охоплює:

- документи міжнародних організацій (передусім, ЄС) з питань відкритої освіти та цифрового порядку денного в Європі;
- монографічні дослідження та аналітичні доповіді авторства зарубіжних науковців, присвячені розгортанню феномену відкритої освіти (D. Araya, P. Blessinger, T. J. Bliss, J. Castaño-Muñoz, A. Inamorato dos Santos, R. G. Brites, M. A. Peters, Y. Punie, S. Tukdeo);
- наукові розвідки українських компаративістів із питань інновацій у галузі цифрової освіти (М. Лещенко, О. Коржилова, О. Овчарук, А. Сбруєва, А. Яцишин та ін.)

Виклад основного матеріалу. Концепт відкритої освіти ґрунтується на відданості ідеї відкритості, – зазначається в дослідженні «Відкрита освіта та освіта для відкритості» (2008). Відкритість в освіті веде початок від відкритості в контексті вільного програмного забезпечення та відкритих ресурсів середини 80-х років ХХ ст.; а коріння живиться принципами Просвітництва з такими його цінностями, як свобода, знання для всіх, соціальний прогрес та індивідуальний розвиток [26, xvii].

П. Блессінджер і Т. Дж. Блісс у дослідженні «Відкрита освіта. Перспективи для вищої освіти» (2016) до витоків відкритої освіти відносять

створення в 1969 р. Відкритого університету у Великій Британії з метою надання освітніх можливостей усім, хто бажає вчитися та має потенціал [25].

Хронологія розвитку феномену відкритої освіти також охоплює:

– запровадження Д. Уейлі в 1998 р. терміну «відкритий контент», який учений трактував як креативну роботу, яку інші можуть копіювати, поширювати й модифікувати. Також учений розробив базову ліцензію для тих, хто дозволяє, щоб їхні праці отримали статус відкритих ресурсів.

– рішення Массачусетського інституту технологій у 2001 р. про розміщення у відкритому доступі всіх своїх навчальних курсів і матеріалів;

– започаткування у 2002 р. на Форумі ЮНЕСКО поняття «відкриті освітні ресурси» та створення ЮНЕСКО за підтримки Фонду Вільяма і Флори Хьюлетт у 2000 р. глобальної спільноти «Відкриті освітні ресурси».

Сьогодні йдеться про новий вимір відкритої освіти – Д. Арайя, Р. Брітец, М. Пітерс, Ш. Такдео ведуть мову про перехід до парадигми відкритої освіти, яка в їхньому баченні не обмежується відкритими ресурсами, а є інтегральною складовою цифрової економіки та відкритого суспільства [26, xvii].

Саме таке розуміння відкритої освіти проголошено в Кейптаунській декларації відкритої освіти «Відкриваючи майбутнє відкритим освітнім ресурсам» (2007), де відкрита освіта трактується як така, яка окрім відкритих освітніх ресурсів охоплює відкриті технології, що сприяють співпраці та гнучким підходам до навчання, відкритий обмін навчальними практиками для взаємозбагачення освітян, нові підходи до оцінювання, акредитації та спільного навчання. Декларація закликає учнів, освітян, викладачів, авторів і видавців, а також школи, коледжі, університети, фонди, професійні об'єднання й наукові товариства, політиків та урядовців, разом створювати і популяризувати відкриту освіту й застосовувати три стратегії збагачення відкритих освітніх ресурсів і зростання їхнього впливу:

I. Освітяни та учні. Декларація закликає освітян та учнів брати активну участь у новому русі відкритої освіти. Участь передбачає створення, використання, адаптацію та поліпшення відкритих освітніх ресурсів; запровадження освітніх практик співпраці, пошуку і творення знань; широкого залучення колег.

II. Відкриті освітні ресурси: Декларація закликає освітян, авторів, видавців та освітні інституції видавати відкриті навчальні матеріали. Вони повинні ліцензуватися таким чином, щоб дозволяти кожному використання, доопрацювання, переклад, покращення та обмін. Ресурси повинні публікуватися у форматах, які дозволяють використання та редагування, ураховуючи відмінності між технічними платформами.

III. Відкрита освітня політика: Уряди, школи, коледжі, університети та інші заклади освіти повинні надавати перевагу відкритій освіті. Освітні ресурси, створені коштом платників податків, повинні бути відкритими

освітніми ресурсами. Репозитарії навчальних матеріалів повинні включати у свої колекції та популяризувати відкриті освітні ресурси [28].

Відкрита освіта за концепцією Дж. С. Брауна, Т. Ійосі, В. Кумара, С. Лермана та ін. не дорівнює відкритому доступу й не зводиться виключно до відкритого доступу до навчальних і освітніх матеріалів. Сучасна освітня практика потребує інструментів не тільки публікації і зберігання навчальних матеріалів, а й розвинутого комплексу засобів колективної роботи з усіма матеріалами за чітко визначеними критеріями в межах освітніх систем як у самих системах, так і поза ними. Необхідно надати користувачам можливість колективно працювати з матеріалами, модифікуючи їх та пристосовуючи до потреб власної викладацької чи навчальної роботи, підкреслюється в дослідженні «Відкрита освіта: колективний розвиток освіти через відкриті технології, відкритий контент і відкрите знання» (2009) [4, 10].

Така позиція домінує сьогодні у світовому науковому просторі. П. Блессінжер та Т. Дж. Блісс у дослідженні «Відкрита освіта. Перспективи для вищої освіти» (2016) пропонують розширене бачення концепту відкритої освіти, доповнюючи його, крім категорії доступу, категоріями діяльності, власності, участі та досвіду. Відкрита освіта передусім руйнує традиційні бар'єри, з якими стикаються люди, коли отримують знання. Доступ є фундаментом відкритої освіти та базовим принципом, який формує рух відкритої освіти у світі. Водночас, відкрита освіта виходить за межі доступу: вона передбачає діяльність/взаємодію/участь педагогів та учнів/студентів і надає їм можливість брати участь у навчанні. Важливим також є аспект власності. Посилаючись на Д. Уейлі, автори дослідження пишуть про так звані 4 R, які охоплюють права на пере-використання (reuse), перегляд (revise), пере-розповсюдження (redistribute) та переформатування (remix) інформації [25, 13–14].

Отже, за досить нетривалий проміжок часу відбулася еволюція концепту «відкрита освіта» – від початкового, який асоціювався з ідеєю перших відкритих університетів (вільний доступ до навчання), до сучасного, що визначається цифровими технологіями в освіті. Сьогодні відкрита освіта трактується світовим співтовариством як комплексний феномен, який окрім відкритого доступу до освітніх ресурсів передбачає активну участь та взаємодію учасників навчання у вимірі навчання протягом життя (lifelong learning.) та повсюдного навчання (life-wide learning). Зокрема:

– «Відкрита освіта охоплює ресурси, засоби і практики, які формують рамку відкритого користування для покращання освітнього доступу та ефективності у світовому вимірі» – Консорціум Відкритої Освіти [23];

– «Відкрита освіта може розширити доступ до освіти, зробити участь ширшою, створити нові можливості для майбутніх поколінь викладачів та учнів, підготувати їх, щоб стати повністю цифровими громадянами. До того ж, відкрита освіта може сприяти трансферу знань та активізувати якість і

стійкість, забезпечуючи соціальне включення, формуючи культуру між-інституційного співробітництва та обміну – Шотландська декларація відкритої освіти (2013) [27].

ЄС в умовах цифрової революції позиціонує відкриту освіту як інструмент соціальної справедливості та розбудови економіки знань. Відкрита освіта є важливим пунктом порядку денного політики ЄС, наголошується в дослідженні «Відкриваючи освіту. Підтримувальна рамка для інституцій вищої освіти», виконаному під егідою Європейської Комісії у 2016 р. До переваг відкритої освіти віднесено:

- надання освітніх можливостей кожному індивідууму на будь-якому етапі життя та розвитку кар'єри;
- ліквідація бар'єрів в освіті (вартість, географія, час, вступні вимоги);
- сприяння модернізації освіти, оскільки відкрита освіта реалізується через цифрові технології;
- розбудова освіти впродовж життя, оскільки відкрита освіта створює місток між формальною й неформальною освітою [24].

Про надання пріоритетності відкритій освіті свідчить Повідомлення Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів «Відкриваючи освіту: інноваційне викладання і навчання для всіх засобами технологій і відкритих освітніх ресурсів» (2013). У документі запропоновано дії для перетворення освіти на більш відкриту з метою підвищення її якості та ефективності, оскільки «відкритість, яка охоплює відкритий контент, відкриті дані та відкриті ресурси в поєднанні з прозорістю та вільним доступом до інформації перетворюється з тенденції на світову цінність» [20, 6].

Пропозиції є відповіддю на виклики, пов'язані з упровадженням цифрових технологій у кордонах ЄС. З одного боку, молоді європейці дійсно можуть називатися цифровим поколінням. Станом на 2012 р. Інтернет є невід'ємною частиною життя дітей, починаючи з 7–9 років; 33 % молоді перебувають он-лайн, користуючись гаджетами, 87 % використовують Інтернет вдома і 63 % – у школі; 75 % – спілкуються в соціальних мережах; 56 % – використовують ІКТ для он-лайн ігор, завантаження фільмів та музики, поширення контенту [18, 20]. Водночас, 63 % 9-ти річних школярів не навчаються у школах, які мають цифрове обладнання високої якості (нові комп'ютери, широкосмуговий доступ до Інтернету); від 50 % до 80 % учнів у ЄС ніколи не використовували електронні підручники, відеоматеріали, електронні навчальні ігри; більшість учителів використовують ІКТ лише у процесі підготовки до уроків, а не на самих уроках [20, 2].

Проведені в межах підготовки Повідомлення дослідження й консультації уможливили виокремити такі групи проблем, на подолання яких запропоновані відповідні дії (табл. 1) [систематизовано автором на основі 20]:

**Проблеми в секторі відкритої освіти та
окреслені ЄС ініціативи для їх подолання**

Проблеми	Ініціативи
Навчальні середовища: недостатній рівень володіння вчителями цифровими навичками для реалізації цифрових педагогічних ідей; організаційні бар'єри для розвитку інноваційних та особистісно-орієнтованих методів навчання і технологій оцінювання; відсутність механізмів валідації й визнання навичок, отриманих у результаті навчання он-лайн	«Відкриті навчальні середовища як можливості для інновацій для організацій, учителів та учнів»
Цифровий контент: недостатній рівень на якості цифрового контенту; невизначеність законодавства щодо виробництва, використання, пере-використання та поширення освітнього контенту, як і складність у доступі до якісних цифрових ресурсів, зокрема відкритих освітніх ресурсів	«Відкриті освітні ресурси як можливості для використання відкритих знань для підвищення якості і доступу»
ІКТ інфраструктура і обладнання: нерівність у наявності ІКТ інфраструктури та засобів, включно зі зв'язком у державах-членах, відсутність стандартів відкритої інтероперабельності	«Зв'язок та інновації: партнерство для інфраструктур, нових продуктів і послуг; інтероперабельність»

Таким чином, пропоновані ініціативи формують цілісну рамку для успішної розбудови відкритої освіти. Не менш важливим є такий проголошений напрям, як мобілізація всіх зацікавлених сторін (педагогів, учнів, родин, економічних і соціальних партнерів) для просування ролі цифрових технологій в освітніх установах.

Слід наголосити на цілісному підході ЄС у реалізації стратегії відкритої освіти, що забезпечує прогрес та досягнення результатів. Відкрита освіта є складовою попередніх ініціатив ЄС у сфері освіти і навчання. Зокрема, відкритість є ключовим меседжем у Флагманській ініціативі «Цифровий порядок денний для Європи» (2010) – відкриті платформи для нових додатків і сервісів, відкритий Інтернет та Інтернет мережі, відкритий контент, відкриті ресурси, відкритий доступ та відкриті інновації [19].

У Повідомленні Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів «Переосмислюючи освіту: інвестуючи в навички для кращих соціально-економічних результатів» (2012) відкрита освіта та відкриті освітні ресурси розглядаються в контексті відкритого та гнучкого навчання для набуття професійних навичок [21].

Ідея відкритості в освіті продовжує залишатися пріоритетом і в останніх документах ЄС. Так, у Повідомленні Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів «Про План дій щодо цифрової освіти» (2018) відзначається важливість відкритих освітніх ресурсів, відкритого доступу до них та відкритого їх використання, відкритої науки в закладах вищої освіти на всіх рівнях – для студентів, викладачів, дослідників [22].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, ЄС володіє цілісною стратегією розвитку відкритої освіти, що ґрунтується на комплексному підході, який визнано на сучасному етапі міжнародним співтовариством.

Стратегія відкритої освіти є невід'ємною складовою стратегії розвитку освіти і професійної підготовки, а також стратегії розбудови ЄС на засадах економіки знань і соціальної злагоди.

Стратегія орієнтована на сприяння набуття цифрових компетентностей учнями/студентами та методів формування цифрових компетентностей викладачами; підтримку розвитку відкритих освітніх ресурсів; підключення класів до та поширення цифрових пристроїв і контенту; мобілізацію всіх зацікавлених сторін (вчителів, студентів, батьків, партнерів) для промоції ролі цифрових технологій у навчальних закладах.

Стратегія передбачає взаємодію на всіх рівнях та всіх зацікавлених сторін по вертикалі і горизонталі: між Брюсселем і державами-членами, центральною владою, регіональними й місцевими освітніми органами, навчальними закладами; сектором освіти і роботодавцями; освітянами, учнями, студентами, слухачами, батьками; формальною та неформальною освітою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков, В. Ю. (2010). Відкрита освіта в Єдиному інформаційному освітньому просторі. *Педагогічний дискурс*, 7, 30–35 (Bykov, V. Yu. (2010). Open education in the Common information educational space. *Pedagogical Discourse*, 7, 30–35).
2. Биков, В. Ю. (2008). *Моделі організаційних систем відкритої освіти*. К.: Атіка (Bykov, V. Yu. (2008). *Models of organization systems of open education*. K: Atika).
3. Вдовичин, Т. Я., Яцишин, А. В. (2013). Застосування технологій відкритої освіти для інформатизації навчального процесу. *Інформаційні технології в освіті*, 16, 134–140. Херсон: ХДУ (Vdovychyn, T. Ya., Yatsyshyn, A. V. (2013). The use of open education technologies for informing the educational process. *Information technology in education*, 16, 134–140. Kherson: KhSU).
4. Іїйосі, Тору, Вуджая Кумара, М. С. (2009). *Відкрита освіта: колективний розвиток освіти через відкриті технології, відкритий контент і відкрите знання*. К.: Наука (Iiiosi, Toru, Vujia Kumara, M. S. (2009). *Open education: collective development of education through open technologies, open content and open knowledge*. K.: Science).
5. Висоцька, О. Є. Відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства. *Веб-кафедра менеджменту освіти та психології* (Vysotska, O. Ye. Open education as a factor in the progressive development of society. *Web-Chair of management*

of education and psychology). Retrieved from: http://virtkafedra.ucoz.-ua/el_gurnal/pages.pdf.

6. Закон України «Про національну програму інформатизації» (1998). (*The Law of Ukraine "On the National Program of Informatization"* (1998). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.

7. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». (2007) (*The Law of Ukraine "On the Basic Principles of Development of the Information Society in Ukraine for 2007–2015"*. (2007). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

8. Коржилова, О. Ю. (2014). Відкрита освіта як глобальна освітня система: стан та розвиток. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3, 48–54 (Korzhylova, O. Yu. (2014). Open education as a global educational system: state and development. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 3, 48–54). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_3_9.

9. Лещенко, М. П., Яцишин, А. В. (2014). Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 39, Вип. 1, 1–16 (Leshchenko, M. P., Yatsyshyn, A. V. (2014). Open education in the categorical field of the native and foreign scholars. *Information Technologies and Learning Tools*, Vol. 39, Issue 1, 1–16). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_39_1_3.

10. Ляхоцька, Л. Л. (2010). Відкрита освіта в Україні в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору. *Вісник післядипломної освіти*, 2, 90–97 (Liakhotska, L. L. (2010). Open education in Ukraine in the context of integration into the European educational area. *Bulletin of Postgraduate Education*, 2, 90–97). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2010_2_14.

11. Малицька, І. Д. (2011). Глобальні освітні мережі та їх комунікативний потенціал (зарубіжний досвід). *Інформаційні технології і засоби навчання*, 3 (23) (Malytska, I. D. (2011). Global educational networks and their communicative potential (foreign experience). *Information technologies and learning tools*, 3 (23). Retrieved from: [file:///D:/Google%20Downloads/482-1552-1-PB%20\(1\).pdf](file:///D:/Google%20Downloads/482-1552-1-PB%20(1).pdf).

12. Овчарук, О. В. (2006). Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 1 (Ovcharuk, O. V. (2006). Conceptual approaches to the use of open education and distance learning technologies in foreign countries and their role in the process of modernizing education. *Information technologies and learning tools*, 1). Retrieved from: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em1/content/06oovemp.html>.

13. Сбруєва, А. А. (2015). До проблеми D(digital)-інновацій у вищій освіті: актуальний стан та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8, 170–186 (Sbruieva, A. A. (2015). To the problem of D(digital)-innovations in higher education: current state and development prospects. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 8, 170–186). Retrieved from: https://pedscience.sspu.sumy.ua/jornal/jornal_8_15/html5forpc.html?page=0.

14. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. (*Strategy of the Information society development in Ukraine. Approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 15, 2013 No. 386-p.*). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

15. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони (2014) (*Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand* (2014). Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page?text=%E2%B3%E4%EA%F0%E8%F2.

16. Здіорук, С. І., Іщенко, А. Ю., Карпенко, М. М. (Ред.). *Формування єдиного відкритого освітньо-наукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку: аналітична доповідь* (Zdioruk, S. I., Ishchenko, A. Yu., Karpenko, M. M. (Ed.). *Formation of a united open educational and scientific space of Ukraine: optimal use of means of ensuring advanced development: an analytical report*). Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/content/articles-/files.pdf>

Cape Town Open Education Declaration <http://www.capetowndeclaration.org/>.

17. Бикова, В. Ю., Овчарук, О. В. (Ред.). (2014). *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору; НАПН України, Ін-т інформ. технолог. і засобів навч.* К.: Атіка (Bykova, V. Yu., Ovcharuk, O. V. (Ed.). (2014). *Formation of information and communication competencies in the context of European integration processes for the creation of informational educational space; NAP of Ukraine, INT Inform. techno and teaching aids.* К.: Atika).

18. Commission Staff Working Document. *Analysis and mapping of innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources in Europe*. Accompanying the document Communication “Opening Up Education” Brussels, 25.9.2013 SWD (2013) 341 final. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0341&from=EN>.

19. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “A Digital Agenda for Europe”*. Brussels, 26.8.2010 COM (2010) 245 final/2. Retrieved from: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52010DC0245R(01)).

20. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources» {SWD (2013) 341 final}*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0654&from=EN>.

21. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes”* Strasbourg, 20.11.2012, COM(2012) 669 final. Retrieved from: – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0669&from=EN>.

22. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Digital Education Action Plan* Brussels, 17.1.2018 COM(2018) 22 final. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/digital-education-action-plan.pdf>.

23. *Global Education Consortium. Global Network for Open Education*. Retrieved from: <http://www.oeconsortium.org/>.

24. Inamorato dos Santos, A., Punie, Y., Castaño-Muñoz, J. (2016). *Opening up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions*. JRC Science for Policy Report. Seville, Spain: JRC, European Commission, European Union.

25. Blessinger, P., Bliss, T. J. (Eds.). (2016). *Open Education: International Perspectives in Higher Education*. Cambridge, UK: Open Book Publishers.

26. Peters, M. A., Britez, R. G. (Eds.). (2008). *Open Education and Education for Openness*. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers.

27. *Scottish Open Education Declaration*. Open Scotland. Retrieved from: <http://openscot.net/declaration/>.

28. *The Cape Town Open Education Declaration*. The Cape Town Open Education Declaration. Retrieved from: <http://www.capetowndeclaration.org/>.

29. World Economic Forum. *The Global Information Technology Report 2016. Innovating the Digital Economy*. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf.

РЕЗЮМЕ

Локшина Елена. Открытое образование в европейском пространстве: стратегия построения.

Целью статьи является обзор стратегических ориентиров развития открытого образования в ЕС. В статье подчеркнута актуальность сравнительного исследования открытого образования в контексте интенсификации сотрудничества Украины и ЕС по построению информационного общества; проанализирована трансформация концепта открытого образования в мировом пространстве; очерчены современные подходы к трактовке феномена открытое образование в условиях цифровой революции и глобализации; охарактеризована позиция ЕС по открытому образованию; раскрыт характер инициатив ЕС по построению открытого образования.

Ключевые слова: открытое образование, открытые образовательные ресурсы, цифровое образование, Украина, ЕС, стратегия.

SUMMARY

Lokshyna Olena. Open education in the European space: strategy of development.

The aim of the article is to review the strategic benchmarks for the development of open education in the EU. A complex of methods was used for conducting research, in particular: the method of terminological analysis for revealing the essence of the open education phenomenon; methods of analysis, synthesis and generalisation for the study of normative and strategic documents of the EU as well as research results of scholars on open education.

The author of the article emphasizes the topicality of the comparative study of open education in the context of the intensification of cooperation between Ukraine and the EU on the development of the information society; analyses the transformation of the concept of open education in the world space; outlines modern approaches to the interpretation of the phenomenon of open education under digital revolution and globalization.

It is concluded that over a fairly short period of time there was an evolution of the concept of "open education", i.e. from the initial one, associated with the idea of the first open universities (free access to learning), to modern, which, in addition to open access to educational resources, presupposes active participation and interaction of participants under lifelong learning and life-wide learning dimensions.

The EU position on open education is characterized, the nature of the EU initiatives on building open education is revealed. The strategy of open education is seen as an integral part of the education and training development strategy, as well as strategies for building the EU on the basis of knowledge economy and social cohesion. The Strategy comprises three components, i.e. open learning environments: opportunities to innovate for organisations, teachers and learners; open educational resources: opportunities to use open knowledge for better quality and access;

connectivity and innovation: partnerships for infrastructures, new products and services, and interoperability. It is stressed that the strategy involves interaction at all levels and of all stakeholders vertically and horizontally: between EU and the Member-States, central government, regional and local educational authorities, educational institutions; the education sector and employers; educators, students, parents; formal and informal education.

Key words: *open education, open educational resources, digital education, Ukraine, EU, strategy.*

УДК 378.4.014.25

Андрій Чирва

Сумський національний
аграрний університет

ORCID ID 0000-0001-8207-5417

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/086-095

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті здійснено аналіз актуальних досліджень процесу інтернаціоналізації вищої освіти в Європейських університетах. Визначено основні способи інтерпретації поняття інтернаціоналізації вищої освіти (ІВО) в контексті діяльності університетів. Представлено стратегії та підходи до на інституційному та національному рівнях. Виділено основні тенденції розвитку ІВО в межах Європейського Союзу на сучасному етапі.

Ключові слова: *інтернаціоналізація вищої освіти (ІВО), університети, Європейський Союз, мобільність, стратегії, підходи, тенденції.*

Постановка проблеми. Протягом останніх двох десятиліть інтернаціоналізація вищої освіти (ІВО) була важливим елементом освітньої політики Заходу. Інтернаціоналізація вищої освіти – це нерівний процес, оскільки потужні західні університети переважно контролюють його і встановлюють норми, у той час як заклади та системи з меншими потужностями, фінансовими можливостями й нижчими академічними стандартами змушені залишатися послідовниками. З моменту започаткування Болонського процесу та Лісабонської стратегії Європейського Союзу у 2000 році, основною метою яких було створення в Європі найбільш конкурентоздатної та науково-просунутої у світі спільноти, конкурентоздатність все більше стає основним мотивом та рушійною силою ІВО. Саме поняття ІВО постійно розширюється й поновлюється. Тож вивчення останніх інтерпретацій та розуміння практики й досвіду інтернаціоналізації вищої освіти в Європі наразі буде актуальним. Вважається, що європейські програми та стратегії інтернаціоналізації вищої освіти є важливим стимулятором і акселератором ІВО як у Європі, так і в більшості країн світу. Актуальними прикладами цього є Erasmus+ як програмна стратегія та